

Moralsk styrke er en realpolitisk faktor

Taler

Kirsten Hansteen

Dato

22 mars 1947

Sted

Stortinget

Omstendigheter

Debatt om Spania-saken (3)

- 1 Det er blitt brukt det uttrykk at flertallsinnstillingen er et orakelspråk, og jeg har
også oppfattet den slik. Så uklar er denne innstillingen at selv regjeringspartiets
eget hovedorgan i en leder i går hadde misforstått den. Arbeiderbladets
lederskribent trodde at flertallet i utenriks- og konstitusjonskomiteen «innbyr
5 Stortinget til å godkjenne de steg som er tatt, deriblant vår delegasjons
opptreden på FNs generalforsamling i New York». Så vel er det som bekjent
ikke. Hr. Bettum sa jo også at innstillingen tvert imot understreker, at flertallet
lar dette spørsmål stå åpent og skyver denne vesentlige del av hele
utviklingskjeden ut til senere behandling. Men det er ganske klart, at før
10 Stortinget stemmer i det hele tatt bør vi være blinkende klar over hva
innstillingen betyr. For min del synes jeg at hverken utenriks- og
konstitusjonskomiteens formann hr. Wold, eller statsministeren, lettet særlig på
lokket til dette skrinet med det rare i. Hr. Wolds ord var, som hr. Bettum sa,
holdt i svært alminnelige vendinger. Hr. Bettum selv ga klart uttrykk for hva
15 han for sin del la i innstillingen og ingen kan være i tvil om hans stilling på det
punkt. Et annet medlem av utenriks- og konstitusjonskomiteen, hr. Friis, har
også vært så uheldig å slippe katten ut av sekken, muligens noe forhastet. Hans
syn har vi fått i en artikkel i Arbeiderbladet for et par uker siden, hvor han sier:
- 20 «Vår aktuelle oppgave i dag er å øke produksjonen, og styrke næringslivet, både
det statslige og det private. Skal vi svikte denne oppgaven til fordel for en
kampform i Spania-spørsmålet som faktisk er utbrent?»

- Og videre sier han: «Den nåværende diplomatiske forbindelse mellom Norge og
25 Spania kan naturligvis ikke fortsette. Vi står da foran valget: enten ingen
forbindelse eller en normal forbindelse. Det siste må da absolutt være å
foretrekke.»

30 Det er klart at det er ganske konkrete spørsmål vi har å ta stilling til her i dag, og
det nytter ikke å fortsette med å gå utenom dem som katten om den varme
grøten. Vi har å ta stilling til Francos ultimatum. Og når det gjelder spørsmålet
om Francos trusler og hvilken rolle de har spillet, vil jeg gjerne få minne om at
35 det er Francos note av 5. januar som tross alt er den umiddelbare og konkrete
foranledning til at saken overhodet er kommet fram for Stortinget, og at en stor
del av utenriksministerens redegjørelse er et resonnement over hva iverksettelsen
av denne truselen vil bety for oss økonomisk. Jeg tror derfor at det ikke nytter i
dag å bagatellisere Francos note. Jeg tror vi må ta stilling til om vi vil bøye oss for
den eller om vi ikke vil det.

40

Jeg tror videre at vi må ta stilling til den norske delegasjons opptreden på FNs
generalforsamling. Anerkjenner vi denne opptreden, eller gjør vi det ikke?
Videre: Norge har en innskrenket handel med Spania, bygget på private
kompensasjonsforretninger, og vi har ingen diplomatisk representant for
45 Franco-Spania her i Norge. Spørsmålet er: Skal vi «normalisere», det vil si
utvide vår handelsforbindelse, slutte en handelsoverenskomst, og skal vi motta
en spansk chargé d'affaires i Norge? Når det gjelder det siste spørsmålet kan jeg
for min del heller ikke si at jeg ble noe klokere av det som hr. Wold sa i den
forbindelse, og jeg etterlyser den som på grunnlag av innstillingen og det som er
50 sagt av hr. Wold, er klar over om svaret er ja eller nei.

Det er ingen tvil om hvordan utenriksministerens redegjørelse er blitt tolket i
den alminnelige oppfatning og hvordan den er blitt tolket i pressen. Den 28.
februar, dagen etter at utenriksministeren holdt sin redegjørelse, hadde
55 Arbeiderbladet en leder om spørsmålet, hvor det sier:

«For oss stiller spørsmålet seg slik, om vi som den eneste stat skal gå inn i en
handelskrig med Spania. Utenriksministeren gav svaret.» Og så kommer et sitat
av det avsnitt i utenriksministerens tale, hvor han sier: «Det er innlysende at
60 spørsmålet bare kan løses på det internasjonale plan. Det har aldri på ansvarlig
norsk hold vært tanken at Norge alene, gjennom isolerte skritt på det politiske
eller økonomiske område skulle prøve å løse de problemer verden står overfor i
forbindelse med det nåværende styre i Spania.» - «Det ville,» slutter dette
avsnittet, «være å yte et offer som ikke hadde noen hensikt.»

65

Verdens Gang for samme dag har også en leder under overskriften «Offer uten

hensikt», hvor den kaller nettopp dette avsnittet for «kjernen» i utenriksministerens tale. Jeg er der fullstendig enig med Verdens Gang. Jeg tror
70 vi her står nettopp ved kjernepunktet i utenriksministerens tale, og jeg tror det er her vi er uenige, og at det er her vi må ta et klart standpunkt: Vil det være et offer uten hensikt om Norge fortsetter sin linje overfor Franco-Spania med innskrenkede handelsforbindelser og unormale diplomatiske forbindelser, eller om vi avviser Francos krav med de konsekvenser som det måtte ha?

75

Utenriksministeren sier at det aldri på ansvarlig norsk hold har vært meningen at Norge alene skulle prøve å løse de problemer verden står overfor. Det kan vi vel være enig om alle sammen, at det klarer vi ikke. Men når en nå forsøker å tolke stortingsbeslutningen av 6. mars i fjor derhen at hvis de andre stater innenfor
80 FN ikke kom på linje med oss, så skulle vi snarest mulig se å komme på linje med dem, så tror jeg at en er inne på feil spor, og så tror jeg at man har glemt den debatt som ble ført den 6. mars; jeg tror man har glemt foranledningen til den. Jeg tror nok at den debatten - det er sitert noe av den her i dag, jeg behøver ikke å gjenta det - jeg tror bakgrunnen for debatten og hele debattens forløp viser at
85 det var ikke noen den gang, iallfall ikke noen av dem som stemte for beslutningen, som tenkte seg muligheten av at det å komme på linje med de andre nasjoner skulle bety at Norge skulle foreta et tilbaketog, gå til en utvidelse av våre forbindelser, og det både økonomisk og politisk. En slik tanke forelå overhodet ikke, og det til tross for at også den gang var forholdet det at Norge
90 stod i en særstilling, ikke fordi vi var det eneste land som hadde innskrenkede forbindelser med Spania, - det var en rekke land som allerede hadde brutt både de økonomiske og de diplomatiske forbindelser. Og når det nå stadig fremheves at Norge er det eneste land som tidligere hadde vesentlige økonomiske forbindelser med Spania, som ikke har opptatt normale forbindelser, så tror jeg
95 man er tilbøyelig til å glemme for eksempel Frankrike. Men jeg vil gjerne understreke at også den gang, den 6. mars, stod vi i en særstilling, og det var en rekke land innenfor FN som hadde både en handel og hadde diplomatiske forbindelser som gikk langt videre enn Norges forbindelser med Spania, og allikevel var det ingen som reiste spørsmålet om muligheten av at vi skulle
100 komme på linje med dem, eller delta i et kappløp til Franco.

Da Norge så på grunnlag av dette stortingsvedtak tok initiativet på FNs generalforsamling, er det, så vidt jeg forstår, på det rene at dette førte til visse resultater, selv om de i første omgang ikke var så svært avgjørende eller
105 imponerende. Men vi får vel tross alt se det slik, at dette bare er en omgang i

dysten med fascismen i Spania, og at Franco-styrets skjebne fremdeles står på dagsordenen. Og ikke minst Francos siste aksjon mot Norge har vist hvordan stemningen er både innenfor det norske folk og innenfor den demokratiske verden i det hele tatt. Selv om forholdet altså skulle være det, som innstillingen gir uttrykk for, og som utenriksministeren har vært inne på, at en rekke stater innenfor FN er i ferd med å utvide sine handelsforbindelser med Spania, eller som Arbeiderbladet uttrykker det i en artikkel, at de løper om kapp til Franco, så tror jeg at vi ikke skal innrette oss slik at vi blir nødt til eller forsøker på, å delta i dette kappløpet.

Det er sikkert at Franco har forsøkt å skremme oss, og det burde kanskje ikke være så uventet at han forsøkte seg med et slikt fremstøt nettopp mot oss, som han kunne regne med er et sårbart ledd i kjeden. Men jeg mener nok en vanskelig kan tenke seg at FN, som ettertrykkelig har fordømt Franco-styret og bebudet på ny å ville ta opp til behandling hvilke skritt man skulle komme til å ta for å hjelpe det spanske demokrati, ville tolerere slike økonomiske sanksjoner mot en av sine medlemsstater. Jeg synes derfor det er det eneste forsvarlige å vise den tillit til det folkestyre, vi bekjenner oss til, og det internasjonale samarbeid vi bygger på, at vi innanker denne truselen fra Franco for FN.

Skulle vi gi oss overfor denne truselen som foreligger, eller skulle vi av andre grunner finne at vi vil foreta et tilbaketog, så synes det meg nokså klart at vi har mistet både retten og anledningen til å uttale oss med noen som helst vekt både i dette spørsmålet og i andre utenrikspolitiske spørsmål av prinsipiell moralsk karakter. Det kan ikke unngås, det tror jeg vi skal se i øynene, at vi i internasjonal politikk kommer i et noe latterlig lys. Og jeg tror det er vår som alle små nasjoners oppgave, at selv om vi ikke kan løse verdens problemer, må vi i hvert fall stille oss slik at vår stemme kan bli hørt.

Jeg er klar over at vi som holder på denne linjen, blir beskyldt for å være, i beste fall kanskje, blåøyde illusjonspolitikere, som vil påføre vårt land ofre som ikke har noen hensikt. For min del er jeg i hvert fall ikke så naiv og har heller aldri vært så naiv, at jeg tror det kunne styrte Franco eller løse verdensproblemene, om Norge ikke utvider sine handelsforbindelser eller endog bryter helt med ham. Det later til å herske fullstendig enighet om at hverken for Franco eller for Norge betyr samhandelen noe avgjørende økonomisk. Men den moralske styrke som ligger i Norges holdning betyr meget, - den er en realpolitisk faktor.

Jeg synes det ligger nokså nær å trekke sammenligning med vår egen historie. Det betydde ingen ting for den tyske okkupasjonsmakts militære styrke at f. eks. lærerne protesterte. I det hele tatt betydde vår såkalte passive motstand lite eller ingen ting for den militære situasjon. Den kostet ofre som var betydelig større
150 enn de som kreves av oss i dag. Men ingen, hverken den gang eller nå, vil vel benekte at vår passive motstand, den rent ideologiske politikk, var i høyeste grad realpolitikk, en reell faktor både for det norske folk selv og ute i verden. På samme måte mener jeg at ethvert skritt vi foretar i denne sak, uvegerlig vil bli en realpolitisk faktor, enten til å svekke eller til å styrke den demokratiske front. Gir
155 vi etter for denne første påkjønning vi får, så lar det seg ikke bortforklare, at vi er med på å frata de spanske anti-fascister en del av den moralske støtte som de har hatt.

Der er også, i pressen i hvert fall, snakket om at vi drives av livsfjerne og
160 følelsesmessige motiver, mens det er de ansvarliges oppgave å se nøkternt og realistisk på situasjonen og drive realpolitikk. Det kunne for såvidt ikke falle meg inn å nekte at følelsene kommer ganske sterkt med i spillet, når det gjelder denne saken. Vi har jo nok følt hva fascismen vil si, og jeg synes ikke man skal helt glemme at Europa har ofret ganske mange millioner på å føre kampen mot
165 fascismen inntil den betingelsesløse kapitulasjon. Men jeg kan ikke skjønne at noen som har levet gjennom denne krigen, ikke er klar over at følelser og ideologier og moralske verdier her er realpolitiske faktorer, og at man ikke i lengden ustraffet kan neglisjere dem. Etter min mening er den holdning vi tar her, like lite livsfjern og like lite naiv som det var å være motstander av f. eks.
170 nonintervensjonspolitikken, en politikk som Churchill selv har kalt en latterlig og motbydelig farse, eller av München-politikken eller av en hvilken som helst samarbeids- og kapitulasjonspolitik overfor tyskerne. Det var til dels nøyaktig de samme argumentene som ble brukt den gang, og for min del synes jeg at sporene her skulle skremme.

175

Jeg synes ingen ting kan bortforklare at enhver endring i vårt forhold til Spania, enhver utvidelse av våre handelspolitiske og diplomatiske forbindelser med Franco-Spania, enten det nå er på grunn av Francos trusler eller fordi vi selv nå skulle være kommet til at vi vil være med på kappløpet til Franco, eller - jeg tror
180 det var Verdens Gang som en gang uttrykte det slik - at vi vil være med og stille oss i køen foran den spanske diktators kjøttgryter, - enhver utvidelse av våre forbindelser vil bety at vi befester det inntrykk at Franco er sterk, sterkere enn han i virkeligheten er. Akkurat slik som enhver kapitulasjon overfor Hitler i sin

185 tid skapte illusjon om en styrke som han først fikk ved demokratiens svakhet
overfor ham.

Jeg kan for min del ikke være med på å gi Regjeringen en fullmakt som i
virkeligheten betyr at vi skal gå til en utvidelse av våre forbindelser med Franco-
190 Spania. Så langt fra å delta i kappløpet til Franco, er det etter min mening
fremdeles vår plikt å gjøre vårt til å stille oss slik at vi ikke mister retten til å la vår
stemme bli hørt, når vi vil gjøre vår plikt som en demokratisk stat, for å reise en
interalliert aksjon for å gjenopprette demokratiet i Spania.

195

Kilde

Stortingstidende 1947, s. 276-279

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/moralsk-styrke-er-en-realpolitisk-faktor>

200

205

210

215

220